

N:o 52.

Ank. till Riksd. kansli den 22 mars 1904, kl. 3 e. m.

Utlåtande i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående inlösningspriset å till statsverket hembjudna frälseräntor.

(I. A.)

I en till Riksdagen den 5 sistlidne februari aflåten proposition (n:o 58) har Kungl. Maj:t under återopande af utdrag af statsrådsprotokollet öfver finansärenden samma dag föreslagit Riksdagen att besluta, att värdet å sådana frälseräntor, som enligt kungl. förordningen den 11 september 1885 därefter komme att af statsverket inlösas, skulle bestämmas till det kapitalbelopp, som erhöles genom att räntorna efter medeltalet af 1893—1902 årens markegångspris med tillagd forsellönsersättning af 8 öre kubikfoten för råg och korn och 6 öre kubikfoten för hafre kapitaliserades efter fyra för hundra; dock med iakttagande, att inlösningspriset ej i något fall finge understiga det belopp, som motsvarade räntans värde enligt den i återopade förordningen den 11 september 1885 för inlösen af frälseräntor angifna beräkningsgrund.

I detta ärende har departementschefen till förenämnda statsrådsprotokollet anført följande:

»I nådiga förordningen den 11 september 1885, angående inlösen af skattefrälseräntor, kronotionde, som innehafves under enskild äganderätt, samt arbets- och hofveriskyldighet till skattesåld kronoegendom, stadgades, att de räntor å skattefrälsehemman, hvilka genom köp, byte eller gäfvä kommit från kronan i enskild persons eller verks, menighets eller inrättnings ägo och icke blifvit med jordäganderätten förenade, finge, i mån som vederbörande ägare därom framställde anbud och sedan deras värde efter medeltalet af 1874—1883

årens markegångspris med tillagd forsellönersättning af 8 öre kubikfoten för råg och korn och 6 öre kubikfoten för hafre blifvit kapitaliseradt efter fyra för hundra, med det sålunda erhållna kapitalbeloppet för statsverkets räkning inlösas. Tiden, inom hvilken ägare af dylika räntor ägt hembjuda desamma till inlösen, har sedermera gång efter annan utsträckts och är nu genom nådiga förordningen den 11 maj 1900 bestämd till utgången af år 1903. Med erinran härom anförde Riksdagen i skrifvelse den 25 april 1903, att, ehuru på grund af åberopade författningar öfver ettusen frälseräntor skulle hafva blifvit för statsverkets räkning inlösta, en mängd frälseräntor särskildt inom Hallands län likväl torde återstå, för hvilka räntor, som vore af beskaffenhet att kunna inlösas, statsverket jämlikt nådiga kungörelsen den 3 februari 1888 och lagen den 2 december 1892 vore skyldigt att betala räntegifvaren ersättning, som från och med år 1904 skulle utgå med räntans fulla belopp. Anledningen att räntetagarne ej begagnade sig af rätten att få dessa räntor inlösta vore i många fall, enligt hvad inom Riksdagen uppgifvits, att det numera ej ställde sig ekonomiskt fördelaktigt att till statsverket afstå frälseränta mot den i 1885 års förordning stadgade ersättning. Den i 1885 års beslut om inlösen af skattefrälseräntorna inrymda föreskrift, att värdet å dem skulle beräknas efter medeltalet af 1874—1883 årens markegångspris med tillagd forsellönersättning, torde visserligen hafva varit af dåvarande förhållanden betingad, särskildt med hänsyn till att tiden för anmälan om sådan inlösen då bestämdes till ett år efter förordningens utfärdande. Då emellertid den sålunda bestämda anmälningstiden blifvit genom särskilda beslut utsträckt och senast faststälts till 1903 års utgång, syntes giltigt skäl icke förefinnas att kvarblifva vid ett inlösningspris, som hänförde sig till prisförhållanden under en tioårsperiod, hvilken nästan helt och hållet låge bortom de närmaste tjugu åren. Till norm för bestämmande af ifrågavarande räntors värde syntes därför böra tagas markegångspriset för en tid, som låge inlösningsstiden närmare än den nu föreskrifna. Att bestämma detta värde efter det vid tiden för räntornas hembud till statsverket senast fastställda markegångspris funne Riksdagen icke lämpligt utan ansåge, att fortfarande såsom hittills ett tioårigt medeltal af sådana pris borde läggas till grund för nämnda beräkning. Den senast tilländagångna tioårsperioden, omfattande åren 1893—1902, syntes därför lämpligen böra utsättas såsom den tid, hvars markegångspris borde ligga till grund för beräkningen af värdet å de skattefrälseräntor, som hädanefter komme att inlösas af statsverket. Sedan Riksdagen beslutit, att anmälningstiden för skattefrälseräntors inlösen finge ytterligare utsträckas,

borde en åtgärd i nu angifvet syfte vinna ökad betydelse och måhända bidraga till ett utsträckt anlåtande af ifrågavarande väg för dessa räntors upphörande. På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hade Riksdagen beslutit, att värdet å sådana frälseräntor, som enligt nådiga förordningen den 11 september 1885 därefter komme att af statsverket inlösas, skulle bestämmas till det kapitalbelopp, som erhöles genom att räntorna efter medeltalet af 1893—1902 årens markegångspris med tillagd forsellönsersättning af 8 öre kubikfoten för råg och korn och 6 öre kubikfoten för hafre kapitaliserades efter fyra för hundra.

Sedan kammarkollegium och statskontoret den 5 juni 1903 gemensamt afgifvit infordradt underdånigt utlåtande i anledning af Riksdagens berörda skrifvelse, blef hvad Riksdagen sålunda beslutit genom nådig kungörelse den 3 därpåföljde juli meddeladt vederbörande till efter rättelse. I sammanhang härmed tillåter jag mig erinra, att Eders Kungl. Maj:t i öfverensstämmelse med Riksdagens för Eders Kungl. Maj:t jämväl anmälda beslut genom kungörelse den 8 maj 1903 förordnat, att den genom nådiga förordningen den 11 september 1885 bestämda inlösen af skattefrälseräntor finge äfven efter 1903 års utgång äga rum, därest vederbörande ränteägare, som ville begagna sig af denna inlösen, därom i den ordning samma författning stadgade, gjorde anmälan inom utgången af år 1906.

I förberörda af kammarkollegium och statskontoret afgifna utlåtande meddelade ämbetsverken, att det allenast i enstaka fall, där spannmål antingen icke alls eller till obetydligt belopp inginge i frälseränta, inträffade, att inlösningssumman, uträknad efter medeltalet af 1893—1902 årens markegångspris med tillagd forsellönsersättning, blefve högre än med tillämpning af gällande lösningspris enligt åberopade nådiga förordning den 11 september 1885; och anförde ämbetsverken vidare, att, om än i och för sig och ur synpunkten af statsverkets ekonomiska fördel icke något kunde vara att erinra därvid, att för frälseräntor, hvilka kunde varda statsverket till inlösen hembjudna efter 1903 års utgång, inlösningssumman, där frälseräntorna enligt hittills gällande bestämmelser befundes lösningsbara, beräknades efter af Riksdagen senast antagna pris, den ifrågasatta förändringen i allmänhet och särskildt inom Hallands län, där ett icke obetydligt antal oinlösta skattefrälseräntor ännu vore till finnandes, skulle i motsats till hvad Riksdagen med förändringen syntes hafva åsyftat snarare motverka än påskynda inlösen af dylika räntor. Då jämväl ämbetsverken för sin del ansåge önskligt, att inlösen af återstående skattefrälseräntor så vidt möjligt fortskyndades,

hemställde ämbetsverken, huruvida icke åtgärd borde vidtagas, i syfte att 1874—1883 årens lösningspris å frälseräntor måtte få tillämpas jämväl under den nya tidsperiod, som för hembud af frälseräntor blifvit bestämd.

Med anledning af hvad kammarkollegium och statskontoret anført, hafva på min därom gjorda anmodan i kammarkollegium verkställda uträkningar, omfattande frälseräntorna af sammanlagdt femton särskilda hemman, belägna fyra i Hallands, två i Östergötlands och ett i hvardera af Värmlands, Örebro, Västmanlands, Kalmar, Kronobergs, Jönköpings, Skaraborgs, Uppsala och Stockholms län. Af berörda uträkningar, hvilka angifva frälseräntornas inlösningsvärden, uträknade dels efter medeltalet af 1874—1883 årens markegångspris dels ock efter medeltalet af 1893—1902 årens markegångspris, framgår, att i nio fall värdet blifver högre efter förstnämnda pris och i sex fall högre efter 1893—1902 årens markegångspris. Redan på grund af den sålunda verkställda utredningen torde det kunna tagas för gifvet, att det af Riksdagen afsedda syftemål, som synes vara att påskynda inlösen af frälseräntor, hvilka icke ännu blifvit anmälda till inlösen, icke vinnes, därest bestämmandet af frälseräntas inlösningsvärde under alla förhållanden måste ske efter 1893—1902 årens markegångspris. Skall, såsom ju är önskligt, berörda mål främjas, bör därför inlösningsvärdet få bestämmas efter ettdera af nu omförmälda pris, och valet dem emellan bestämmas af hvilketdera, som gifver det högsta värdet. Härigenom blifver det visserligen oundvikligt att, då frälseränta hembjudes till inlösen, verkställa en dubbel uträkning, men något hinder härför lär väl icke heller möta.»

Statsutskottet, till hvars förberedande behandling detta ärende varit öfverlämnadt, har funnit hvad Kungl. Maj:t i omförmälda hänseende föreslagit vara af förhållandena påkalladt och hemställer alltså,

att Kungl. Maj:ts förevarande framställning må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 22 mars 1904.

På statsutskottets vägnar:

HUGO TAMM.